

SHINDANO LA ZANZIBAR CREATE WITH AI STEAM 2027

Mwongozo wa Mwalimu

Mwongozo wa vitendo kwa walimu-walezi: kuanzia usajili hadi fainali

Toleo 1.0, Oktoba 2026. Tarehe na kanuni zinafuata Kanuni rasmi kwenye tovuti ya shindano, ambazo ndizo za mwisho ikiwa kuna tofauti.

1. Karibu

Asante kwa kuwa mlezi wa timu. Mwongozo huu unakusaidia kuwaongoza wanafunzi wako katika shindano, hatua kwa hatua: kusajili, kuunda timu, kukusanya ridhaa, kuendesha vipindi vya kila wiki, kutengeneza na kujaribu mfano unaotumia AI, na kuwasilisha mradi.

Huhitaji kuwa mtaalamu wa AI. Kazi yako ni kupanga, kuhamasisha, kuwaweka wanafunzi salama na kuwasaidia kufikiri. Wanafunzi ndio wanaofanya kazi. Kushiriki ni **bure** kwa shule.

Jinsi ya kutumia mwongozo huu

Soma sehemu ya 2 hadi 4 kabla usajili haujafungwa tarehe 5 Februari 2027.

Tumia mpango wa wiki 8 katika sehemu ya 6 kuanzia Februari hadi mwisho wa kuwasilisha tarehe 2 Aprili 2027.

Chapisha violezo kutoka ukurasa wa Nyenzo: maelezo ya mradi, Kumbukumbu ya Matumizi ya AI, mpango wa timu, kumbukumbu ya majaribio na watumiaji, mpangilio wa video na fomu za ridhaa.

2. Shindano kwa ufupi

Lini (2027)	Kinachotokea
Jumatatu 11 Jan – Ijumaa 5 Feb	Usajili wa walimu na timu
Alhamisi 21 Jan au Jumanne 26 Jan	Kipindi cha maelekezo (au tazama rekodi)
Jumatatu 8 Feb (inapendekezwa)	Uwasilishaji unafunguliwa
Ijumaa 2 Apr, saa 5:59 usiku	Mwisho wa kuwasilisha
5 – 8 Apr	Uchujaji (marekebisho ndani ya saa 48 yakiombwa)
5 – 16 Apr	Tathmini ya awamu ya 1
Jumatatu 19 Apr	Miradi 50 bora yatangazwa; maonyesho na kura za umma vinafunguliwa
Jumapili 2 Mei, saa 5:59 usiku	Upigaji kura unafungwa
Jumanne 4 Mei	Washiriki 20 wa fainali watangazwa
Jumamosi 15 Mei	Fainali na tuzo

Nani anaweza kushiriki

- Kila shule ya sekondari Unguja na Pemba.
- Wanafunzi wa Kidato cha 1 hadi 5 (si Kidato cha 6).
- Hadi **timu 3** kwa kila shule; kila timu ina **wanafunzi 3 au 4** na **angalau msichana mmoja**.
- Kila mwanafunzi yuko katika **timu moja tu**.
- **Mwalimu-mlezi** mmoja kwa kila shule, aliyeidhinishwa na mkuu wa shule.

Makundi manne

Kundi	Linahusu
A. Uchumi wa Buluu, Mazingira na Tabianchi	Bahari, pwani, uvuvi, mwani, maji, taka, nishati, hali ya hewa na tabianchi
B. Elimu, Kiswahili na Ujumuishii	Kusoma, hesabu, mbinu za kujisomea, lugha ya Kiswahili, wanafunzi wenye ulemavu
C. Afya, Ustawi na Huduma za Jamii	Zahanati, lishe, usafi, ustawi wa akili, usafiri na huduma za eneo
D. AI Bunifu: Sanaa, Utamaduni na Utalii	Muziki, sanaa, usimulizi wa hadithi, utamaduni wa Kiswahili, historia, wageni Zanzibar

3. Nafasi yako kama mwalimu-mlezi

- ☐ Pata idhini ya mkuu wa shule kabla ya kujisajili.
- ☐ Sajili shule na timu kwenye tovuti kati ya 11 Januari na 5 Februari.
- ☐ Hudhuria maelekezo (21 au 26 Januari) au tazama rekodi na uthibitishe kwenye tovuti ya walimu.
- ☐ Kusanya fomu tatu za ridhaa kwa kila mwanafunzi kabla ya kupiga picha au video yoyote.
- ☐ Endesha vipindi vya mara kwa mara na timu zako (inapendekezwa: mara moja au mbili kwa wiki, dakika 45 hadi 60).
- ☐ Simamia matumizi ya zana za AI na ukague masharti ya umri ya kila zana.
- ☐ Hakikisha kazi ni ya wanafunzi wenyewe na Kumbukumbu ya Matumizi ya AI ni ya kweli.
- ☐ Pakia mradi na utamke umekamilika kabla ya 2 Aprili, saa 5:59 usiku.
- ☐ Angalia SMS zako wakati wa uchujaji (5 hadi 8 Aprili) endapo marekebisha yataombwa.

Mtazamo wako

Uliza maswali badala ya kutoa majibu. "Nani ana tatizo hili? Unajuaje? AI ilikosea wapi?" yanafaa zaidi kuliko kuitatulia timu tatizo.

4. Usajili, timu na ridhaa

Kujisajili

1. Nenda kwenye tovuti ya shindano na uchague **Jisajili**.
2. Andika namba yako ya simu na uthibitishe kwa msimbo wa SMS.
3. Andika shule yako, jina lako na jina la mkuu wa shule, na uthibitishe idhini yake.
4. Subiri SMS inayosema akaunti yako iko hai. Waandaji wanakagua kila usajili.

Kuunda timu imara

- Changanya ujuzi: mmoja anayependa kuzungumza na watu, mmoja anayependa kutengeneza, mmoja anayependa kuandika au kuchora.
- Kila timu inahitaji angalau msichana mmoja. Fikiria timu zinazoongozwa na wasichana na wape wasichana majukumu halisi, si kuandika kumbukumbu tu.
- Chagua wanafunzi wanaoweza kutoa muda kuanzia Februari hadi Aprili.

- Wanafunzi wa vidato tofauti wanaweza kuwa katika timu moja.

Kwenye tovuti ya walimu, andika **jina la kwanza, kidato na jinsia** ya kila mwanafunzi tu. Kamwe usiandike majina ya ukoo, namba za simu, anwani wala tarehe za kuzaliwa.

Ridhaa: fomu tatu kwa kila mwanafunzi

Fomu	Inasainiwa na	Inahusu nini
Ridhaa ya mzazi au mlezi	Mzazi au mlezi	Ruhusa kwa mwanafunzi kushiriki
Ridhaa ya mwanafunzi	Mwanafunzi	Makubaliano ya mwanafunzi mwenyewe kushiriki
Ridhaa ya picha na video	Mzazi au mlezi	Ndiyo, Sehemu au Hapana kwa picha, video, jina la kwanza, tovuti na maonyesho, mitandao ya kijamii, ripoti na habari

- Tuma fomu nyumbani mapema na uwaeleze wazazi kwa Kiswahili.
- Rekodi chaguo la ridhaa ya picha na video la kila mwanafunzi kwenye tovuti ya walimu.
- Pakia picha au skani iliyo wazi ya kila fomu iliyosainiwa pamoja na mradi. Zinahifadhiwa kwa siri.
- Mwanafunzi **asiye na** ridhaa ya picha na video anaweza kushiriki kikamilifu, lakini asionekane kwenye kamera na jina lake halionyeshwi hadharani.

Kabla ya picha au video yoyote

Kagua ridhaa ya picha na video ya kila mwanafunzi anayeweza kuonekana. Ukiwa na shaka, rekodi mikono, skrini na michoro, si sura.

5. Kuwatambulisha wanafunzi kwa AI

AI ni nini, kwa maneno rahisi

Akili bandia (AI) ni programu inayojifunza mifumo kutoka kwa mifano mingi sana, kisha inatumia mifumo hiyo kutabiri: neno linalofuata katika sentensi, kilichomo kwenye picha, au jibu linaloweza zaidi. Haifikiri wala kuelewa kama mtu, na inaweza kukosea huku ikionekana kuwa na uhakika.

Aina za zana za AI wanafunzi wanazoweza kutumia

Aina ya zana	Wanafunzi wanaweza kufanya nini	Mifano
Chatbot	Kubuni mawazo, kueleza mada, kuandaa maswali kwa watumiaji, kusaidia kuandika programu	ChatGPT, Gemini, Claude, Microsoft Copilot
Kufundisha modeli yako	Kufundisha kompyuta kutambua picha, sauti au mikao kwa mifano yao wenyewe	Google Teachable Machine
Programu za vitalu zenye AI	Kutengeneza programu rahisi zinazotumia modeli iliyofundishwa au sauti	MIT App Inventor, Scratch yenye viendelezi vya ML
Zana za picha, sauti na tafsiri	Kutengeneza michoro, kusoma maandishi kwa sauti, kutafsiri kati ya Kiswahili na Kiingereza	Zimo kwenye simu nyingi na zana za bure za mtandaoni

Masharti ya umri na usimamizi

Huduma nyingi za AI zinaweka umri wa chini (mara nyingi 13, wakati mwingine 18) au zinahitaji ruhusa ya mzazi. Kagua masharti ya kila zana kabla wanafunzi hawajaitumia, na itumike chini ya usimamizi wako au kwenye akaunti ya mwalimu pale inapohitajika.

Kamwe usiandike taarifa binafsi za mtu yeyote (majina, namba za simu, taarifa za afya, picha za sura) kwenye zana ya AI.

Tabia nzuri katika kutumia AI

- **Kuwa mahususi.** Iambie AI inamsaidia nani, unataka nini na kwa muundo gani.
- **Kagua kila kitu.** Linganisha majibu na kitabu, mwalimu au watu wanaoathirika.
- **Jaribu kwa Kiswahili pia.** Zana nyingi ni dhaifu zaidi kwa Kiswahili. Andika kinachofanya kazi na kisichofanya kazi.
- **Weka kumbukumbu.** Rekodi kila matumizi muhimu katika Kumbukumbu ya Matumizi ya AI mnapoendelea, si mwishoni.

AI kwa uwajibikaji: maswali ya kujadili na timu yako

1. Nani anaweza kudhurika ikiwa zana yetu itatoa jibu lisilo sahihi? Tunawezaje kuzuia hilo?
2. Je, zana yetu inafanya kazi vizuri sawa kwa wasichana na wavulana, kwa watu wa Pemba na Unguja, kwa watu wenye ulemavu?
3. Zana yetu inahitaji taarifa gani binafsi? Tunaweza kuepuka kuzikusanya?
4. Watumiaji watajuaje kuwa jibu limetoka kwa AI na linaweza kuwa si sahihi?
5. AI ilifanya nini, na sisi tulifanya nini wenyewe?

6. Mpango wa mradi wa wiki 8

Tumia mpango huu kuanzia wiki ambayo uwasilishaji unafunguliwa (8 Februari) hadi mwisho (2 Aprili). Urekebishe kulingana na ratiba ya shule yako. Kila wiki inakadiriwa vipindi kimoja au viwili vya dakika 45 hadi 60.

Wiki	Lengo	Wanafunzi wanafanya nini	Matokeo
1	Kuchunguza AI na matatizo	Kujaribu zana mbili za AI; kuorodhesha matatizo wanayoyaona nyumbani, shuleni na kwenye jamii; kuchagua kundi	Orodha ya matatizo 5
2	Kuelewa tatizo	Kuchagua tatizo moja; kuzungumza na angalau watu 5 wanaoathirika; kuandika walichosema	Maelezo ya tatizo
3	Kubuni suluhisho	Kubuni mawazo; kuamua AI inasaidiaje; kuchora suluhisho kwenye karatasi; kugawana majukumu	Mchoro na mpango wa timu
4	Kutengeneza (sehemu 1)	Kutengeneza toleo la kwanza la mfano; kuanza Kumbukumbu ya Matumizi ya AI	Mfano wa kwanza
5	Kutengeneza (sehemu 2)	Kuboresha mfano; kurekebisha kisichofanya kazi; kuendelea kurekodi matumizi ya AI	Mfano unaofanya kazi
6	Kujaribu na watumiaji	Kujaribu na angalau watumiaji 3 halisi; kurekodi kilichotokea; kufanya maboresho moja au mawili	Kumbukumbu ya majaribio

Wiki	Lengo	Wanafunzi wanafanya nini	Matokeo
7	Kusimulia hadithi	Kuandika maelezo ya mradi; kupanga na kurekodi video (dakika 3 zaidi); kuandika muhtasari wa maneno 50	Maelezo, video, muhtasari
8	Kukagua na kuwasilisha	Kukagua ridhaa kwa kila picha; kukamilisha Kumbukumbu ya Matumizi ya AI; mwalimu anapakia kila kitu na kutamka	Mradi uliowasilishwa

Rasilimali chache? Si tatizo

Mfano unaweza kuwa muundo wa karatasi, mazungumzo na chatbot, modeli rahisi iliyofundishwa kwenye simu ya pamoja, au maonyesho yanayofanya kazi yaliyorekodiwa kwenye video.

Majaji wanatathmini maudhui, si urembo wala lugha. Kiswahili na miradi ya rasilimali chache ina thamani sawa.

Kuzungumza na watumiaji (wiki 2)

- Uliza maswali ya wazi: "Nieleze mara ya mwisho jambo hili lilipotokea."
- Sikiliza zaidi kuliko kuzungumza; andika maneno yao.
- Usikusanye majina wala namba za simu. Andika maelezo ya jumla tu kama "mvuvi, takriban miaka 40, Nungwi".
- Wanafunzi waende wawili wawili na kwa ruhusa, na kamwe wasiwe peke yao na watu wazima wasiowajua.

7. Kuandaa uwasilishaji

Vipengele saba

#	Kipengele	Vidokezo
1	Maelezo ya mradi	Takriban kurasa 2. Tumia kiolezo cha Maelezo ya Mradi. PDF, Word au picha ya maelezo yaliyoandikwa kwa mkono.
2	Kiungo cha video ya maonyesho	Hadi dakika 3. Pakia YouTube kama Unlisted (au Instagram) na ubandike kiungo. Wanafunzi wenye ridhaa ya video tu waonekane.
3	Ushahidi wa mfano	Kiungo, mafaili, picha za skrini au picha zinazoonyesha unafanya kazi. Hadi mafaili 5 ya MB 10 kila moja.
4	Kumbukumbu ya Matumizi ya AI	Jaza jedwali kwenye tovuti ya walimu, au pakia kiolezo cha Kumbukumbu ya Matumizi ya AI.
5	Muhtasari wa maonyesho	Kichwa, maneno yasiyozidi 50, na picha moja isiyo na sura isipokuwa ridhaa inaruhusu.
6	Nakala za ridhaa	Fomu tatu zilizosainiwa kwa kila mwanachama wa timu.
7	Tamko la mwalimu	Unathibitisha kuwa kazi ni ya timu yenyewe na taarifa ni sahihi.

Kutengeneza video nzuri kwa simu

- Ipange kwanza kwa kiolezo cha Mpangilio wa Video: tatizo (sekunde 30), suluhisho na maonyesho (dakika 1 na sekunde 30), mlichojifunza na hatua zinazofuata (dakika 1).
- Rekodi mahali patulivu, kwa mlalo, na mwanga mbele ya anayezungumza.
- Onyesha mfano ukifanya kazi. Skrini, mikono na michoro ni bora kuliko sura.
- Pakia kama **Unlisted** kwenye YouTube ili watu wenye kiungo tu waweze kuiona.

Orodha ya mwisho ya ukaguzi

- ☐ Vipengele vyote saba vinaonyesha vimekamilika kwenye tovuti ya walimu.
- ☐ Kila picha na video inaheshimu ridhaa ya picha na video ya kila mwanafunzi.
- ☐ Hakuna majina ya ukoo, namba za simu wala taarifa nyingine binafsi popote.
- ☐ Kumbukumbu ya Matumizi ya AI ni ya kweli na imekamilika.
- ☐ Muhtasari wa maonyesho una maneno 50 au chini.
- ☐ Unawasilisha kabla ya Ijumaa 2 Aprili 2027 saa 5:59 usiku (usisubiri saa ya mwisho).

8. Jinsi miradi inavyotathminiwa

Kila mradi unatathminiwa kwa alama 100 kwa vigezo saba. Majaji wanachagua kiwango kutoka 1 hadi 4 kwa kila kigezo (viwango vya nusu vinaruhusiwa). Kiwango 1 kinapata 25% ya alama, kiwango 4 kinapata 100%. Shiriki jedwali hili na wanafunzi wako: linaonyesha majaji wanatafuta nini.

Kigezo	Kiwango 1 (mwanzo)	Kiwango 4 (bora sana)
1. Problem and relevance (20)	Tatizo halieleweki au halihusiani wazi na jamii.	Tatizo muhimu la eneo limeelezwa kwa kushawishi, pamoja na ushahidi wa wazi uliokusanywa kutoka kwa watu wanaoathirika.
2. Use and understanding of AI (20)	AI imetajwa lakini haina nafasi halisi, au nafasi yake haieleweki.	AI imetumika kwa makusudi na vizuri, na timu inaeleza wazi jinsi inavyofanya kazi, inaposhindwa na kwa nini waliichagua.
3. Creativity and originality (15)	Wazo linanakili suluhisho lililopo bila mabadiliko ya wazi.	Wazo ni jipya na la kibunifu, na limeundwa wazi kwa mazingira na ufahamu wa timu yenyewe.
4. Technical execution (15)	Kuna mpango au muundo, lakini hakuna mfano unaofanya kazi unaoonyeshwa.	Mfano unafanya kazi kwa uhakika, ulijaribiwa na watumiaji, na uliboreshwa kutokana na waliyojifunza.
5. Responsible AI and ethics (10)	Hatari kama faragha, upendeleo au makosa hazijafikiriwa; Kumbukumbu ya Matumizi ya AI haipo au haieleweki.	Faragha, haki, usalama na makosa vimefikiriwa kote, pamoja na kinga za wazi na Kumbukumbu ya Matumizi ya AI ya kweli na ya kina.
6. Impact and feasibility (10)	Faida haieleweki, au suluhisho haliwezi kutumika kihalisia.	Suluhisho linaweza kuleta tofauti ya wazi, pamoja na mpango halisi wa jinsi litakavyotumika na kuendelezwa.

Kigezo	Kiwango 1 (mwanzo)	Kiwango 4 (bora sana)
7. Communication and teamwork (10)	Maelezo na video ni vigumu kufuata; haieleweki nani alifanya nini.	Mradi umeelezwa wazi na kwa kujiamini, na mchango wa kila mwanachama unaonekana.

Majaji hawaoni shule wala kisiwa cha mradi, wanatangaza migongano ya maslahi, na wanatathmini maudhui, si urembo wala lugha.

9. Ulinzi wa watoto na maadili

- Kutana na wanafunzi katika mazingira ya shule au maeneo mengine salama yanayoonekana.
- Wanafunzi wasikutane peke yao na watu wazima wasiowajua wakati wa utafiti au majaribio.
- Usishiriki taarifa binafsi za wanafunzi na mtu yeyote nje ya shindano.
- Usitoe chochote kwa ajili ya kura, na usiruhusu mtu yeyote kuwashinikiza wanafunzi au wazazi kupiga kura.
- Ukiwa na wasiwasi kuhusu usalama wa mwanafunzi, tumia fomu ya Ripoti jambo la wasiwasi kwenye tovuti. Inaenda moja kwa moja kwa viongozi maalum wa ulinzi wa watoto.
- Ikiwa mtoto yuko hatarini sasa hivi, wasiliana na polisi au huduma za ulinzi wa watoto za eneo lako kwanza.

10. Kupata msaada

Tovuti	Kanuni, Maswali, tarehe muhimu, kanuni za kupiga kura na mwongozo huu
TUSOME Technologies	info@tusome.africa · +255 617 725 691
Asili Zanzibar Tekno Hub	Mawasiliano yako kwenye tovuti
Ulinzi wa watoto	Fomu ya Ripoti jambo la wasiwasi kwenye tovuti